

שמשון הגבור

מסכת סוטה דף ט עמוד ב

1. גמ' ת"ר: שמשון בעיניו מרד, שנאמר: (שופטים יד) ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר: (שופטים טז) ויאחזוהו פלשתים ויגקרו את עיניו. איני? וכתביב: (שופטים יד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא! כי אזל מיהא בתר ישרותיה אזל. (כשהלך בכל זאת אחר ישרותו הלך)
2. תניא, רבי אומר: תחילת קלקולו בעזה, לפיכך לקה בעזה; תחילת קלקולו בעזה, דכתיב: (שופטים טז) וילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה וגו'; לפיכך לקה בעזה, דכתיב: (שופטים טז) ויורידו אותו עזתה. והכתיב: (שופטים יד) וירד שמשון תמנתה! תחלת קלקולו מיהא בעזה היה. (שופטים טז) ויהי אחרי כן ויאחב אשה בנחל שורק ושמה דלילה - תניא, רבי אומר: אילמלא (לא) נקרא שמה דלילה, ראוייה היתה שתקרא דלילה, דילדלה את כחו, דילדלה את לבו, דילדלה את מעשיו; דילדלה את כחו, דכתיב: (שופטים טז) ויסר כחו מעליו; דילדלה את לבו, דכתיב: (שופטים טז) ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו; דילדלה את מעשיו, דאיסתלק שכינה מיניה, דכתיב: (שופטים טז) והוא לא ידע כי ה' סר מעליו.
3. ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו - מאנא ידעה? א"ר חנין א"ר: ניכרין דברי אמת. אביי אמר: ידעה בר באותו צדיק דלא מפיק שם שמים לבטלה, כיון דאמר: (שופטים טז) נזיר אלהים אני, אמרה: השתא ודאי קושטא קאמר. (עכשיו ודאי אמת אמר)...
4. (שופטים יג) ועתה השמרי נא ואל תשתני יין ושכר ואל תאכלי כל טמא - מאי כל טמא? ותו, עד השתא דברים טמאים קאכלה? (וכי עד עכשיו אכלה דברים טמאים) א"ר יצחק דבי רבי אמי: דברים האסורים בניזיר.
5. (שופטים יג) ותחל רוח ה' וגו' - א"ר חמא בר' חנינא: חלתה נבואתו של יעקב אבינו, דכתיב: (בראשית מט) יהי דן נחש עלי דרך. לפעמו במחנה דן - א"ר יצחק דבי רבי אמי: מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג, כתיב הכא: לפעמו במחנה דן, וכתביב התם: (שמות כח) פעמון ורימון. בין צרעה ובין אשתאול - אמר ר' אסי: צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו, ועקרון שמשון וטחנן זה בזה. (שופטים יג) והוא יחל להושיע את ישראל - אמר רבי חמא ברבי חנינא: (י ע"א) הוחל שבועתו של אבימלך, דכתיב: (בראשית כא) אם תשקר לי ולניני ולגנדי...
6. (שופטים טז) ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה... ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים - אמר רב, אמר שמשון לפני הקב"ה: רבש"ע, זכור לי עשרים (ושתיים) שנה ששפסתי את ישראל, ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום. (שופטים טז) וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים - מאי שנא שועלים? אמר רבי איבו בר נגדי א"ר חייא בר אבא, אמר שמשון: יבא מי שחוזר לאחוריו, ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן.
7. תניא, א"ר שמעון החסיד: בין כתיפיו של שמשון ששים אמה היה, שנאמר: (שופטים טז) וישכב שמשון עד חצי הלילה ויקם בתצי הלילה ויאחז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הבריה וישם על כתיפיו, וגמירי, דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה....
8. וא"ר יוחנן: שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים, שנאמר: (בראשית מט) דן ידיו עמו כאחד וגו', וא"ר יוחנן: שמשון על שמו של הקב"ה נקרא, שנאמר: (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה! אלא מעין שמו של הקב"ה, מה הקב"ה מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל. וא"ר יוחנן: בלעם חיגר ברגלו אחת היה, שנאמר: (במדבר כג) וילך שפי; שמשון חיגר בשתי רגליו היה, שנאמר: (בראשית מט) שפיפן עלי ארת. ת"ר: חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה, וכולן לקו בהן: שמשון בכחו, שאול בצוארו, אבשלום בשערו, צדקיה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון בכחו, דכתיב: (שופטים טז) ויסר כחו מעליו...
10. כתיב: (שופטים יד) וירד שמשון תמנתה, וכתביב: (בראשית לא /לח/) הנה חמק עולה תמנתה! א"ר אלעזר: שמשון שנתגנה בה - כתיב ביה ירידה, יהודה שנתעלה בה - כתיב ביה עליה. ר' שמואל בר נחמני אמר: שתי תמנאות היו, חדא ביירדה וחדא בעליה. רב פפא אמר: חדא תמנה הואי, דאתי מהאי גיסא - ירידה, ודאתי מהאי גיסא - עליה, כגון ורדוניא ובי באדי ושוקא דנרש.

רש"י
בעיניו מרד - ע"י עיניו מרד
בבוראו. כי מה' הוא - שהשק
באותה אשה כדי לחגורו
בפלשתים.
והכתיב וירד שמשון תמנתה -
וירא שם אשה מבנות
פלשתים ותיטב בעיני שמשון
ומעשה של זו שבתמנת קודם
למעשה של זו שבעיה.
תחילת קלקולו מיהא בעזה
היה - דההיא דתמנת לאו
קלקול הוא כולי האי שלקחה
לו לאשה ולא בא עליה בזנות.
שדילדלה - עקרה כמו אבני הר
שנדלדלו.
מנא ידעה - הלא כמה כובים
אמר לה קודם לכן ומצאתו
שקרו.
נכרין דברי אמת - מתקבלין
ומיושבין ודבורים על
אופניהם ראתה שערך גדול
ולא היה שותה יין והבינה
שהדברים האחרונים שאמר
לה שבדבר הזה היה כחו גדול
אמת הן.
דברים האסורים לנזיר -
משות ענבים כגון נזיר ששרה
ענבים במים ניש בהם טעם יין
דלא נפקא מכל אשר יעשה
מגפן היין (במדבר ו).
מכתש - מקום קביעות השן.
אננה לרב טמא - לישא בת
אל נכר.
בדבר טמא - לחי החמור
שאלמלא הוא היה מת בצמא.
רוח ה' - רוח נבואה ששרתה
על יעקב.
מקשקשת לפניו - ללוותו
באשר הולך.
י עמוד א
הוחל שבועתו של אבימלך -
בטלה לשון לא יחל דברו
(במדבר ל) לפי שהם עברו על
השבועה תחילה.
נקם אחת משתי עיני - שכר
אחת מיניו תן לי בנקמה זו
ושכר האחרת לעולם הבא.
שחזור לאחוריו - כשצדין
אותו אינו (מרחיק) מסורת
הש"ס: [מחזיק] לברוח אלא
חוזר עקלקלות.
שער העיר - בעזה משתעי
קרא.
על כתיפיו - כשיעור כתיפיו.
שמש - לשון חמה כמו ושמותי
כדכוד שמשותין (ישע' ו נד).
על שמו של הקב"ה - משמע
שכינה בשמו של הקב"ה
ממש.
מעין שמו - שאין שמש שם
ממש אלא מגן ומציל.
שפי - אשלוויש"ש כמו דשף
מדוכתיה (חולין דף מב).
שפיפון - שפייה כפולה.
מעין דוגמא כו' - נשתנו מן
התחתונים לתפארת.
ויסר כחו - לא מיייתי ראייה
אלא דכולן לקו.

2

ראש השנה דף כה עמוד א

תנו רבנן: למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו - שלא יאמר אדם: פלוני כמשה ואהרן? פלוני כנדב ואביהוא? פלוני כאלדד ומידד? ואומר (שמואל א יב) ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן, ואומר (שמואל א יב) וישלח ה' את ירבעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל - ירבעל - זה גדעון, ולמה נקרא שמו ירבעל - שעשה מריבה עם הבעל, בדן זה שמשון, ולמה נקרא שמו בדן - דאתי מדן, יפתח - כמשמעו. (כה ע"ב) ואומר (תהלים צט) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו. שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך: ירבעל בדורו - כמשה בדורו, בדן בדורו - כאהרן בדורו, יפתח בדורו - כשמואל בדורו. ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור - הרי הוא כאביר שבאבירים, ואומר (דברים יז) ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם. וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו? הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו, ואומר (קהלת ז) אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה.

שלא יאמר אדם - על בית דין שבימיו: וכי פלוני ופלוני כמשה ואהרן שאשמע לו, עכשיו שלא נתפרשו אמור לו: אם אינו כמשה ואהרן - הרי הוא כאחד משאר זקנים, שאינך יודע מי הם. ואומר ה' אשר עשה את משה ואת אהרן - שמואל הנביא אמר לישראל: הקדוש ברוך הוא עשה לכם נסים על ידי ששה זקנים הללו, משה ואהרן ירבעל ובדן ויפתח ושמואל.

ואומר - בספר תהלים משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם הרי ששקל הכתוב שמואל עם משה ואהרן, ובכתובים הראשונים כתוב ירבעל בדן ויפתח עם משה ואהרן ושמואל, שלשה קלים עם שלשה חמורים.

הא אין לך לילך כו' - הרי לימוד הכתוב כאן שאין לך לבקש אלא שופט שהיה בימך. אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה - כי לא מחכמה שאלת על זה, לפי שהדורות היו טובים וצדיקים מן אחרונים, לפיכך היו הימים הראשונים טובים מאלה, שאי אפשר שיהיו אחרונים כראשונים.

תוספות

שהימים הראשונים היו טובים מאלה - ולכך יש לשמוע לראשונים יותר מן האחרונים אל תאמר כך דאין לך אלא שופט שהיה בימיו.

2. בראשית פרק מט

(טז) דן ודין עמו כאחד שבטי ישראל: (יז) יהי דן נחש עלי דרך שפיפו עלי ארץ הנשך עקבי סוס ויפל רגבו אחר: (יח) לישועתך קויתי ודוד:

בראשית רבה פרשה צח יז
אלא יעקב אבינו בקש רחמים על הדבר, ויפול רגבו אחר, יחזרו דברים לאחוריהם, לפי שהיה יעקב אבינו רואה אותו וסבור בו שהוא מלך המשיח, כיון שראה אותו שמת אמר אף זה מת, לישועתך קויתי ה'.

3. תלמוד בבלי מסכת תענית דף ט עמוד א

מיתבי, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, וזמרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה. מתה מרים - נסתלק הבאר. שנאמר (במדבר כ') ותמת שם מרים, וכתוב בתורה ולא היה מים לעדה, ותזרה בזכות שניהן. מת אהרן - נסתלקו ענני כבוד, שנאמר (במדבר כ"א) וישמע הכנעני מלך ערד, מה שמועה שמע - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להלחם בישראל. והיינו דכתיב (במדבר כ') ויראו כל העדה כי גוע אהרן.

4. תניא שער היחוד והאמונה פרק ד'

כי הנה כתיב כי שמש ומגן ד' אלוקים פרוש מגן הוא נרתיק לשמש להגן שיוכלו הכריות לסובלו כמאמרם ז"ל לעתיד לבוא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה רשעים נידונים בה זכו וכמו שהנרתיק מגין בעד השמש כך שם אלוקים מגן לשם הוי"ה ב"ה ..